

ЛУЧА

КЊИЖЕВНИ ЛИСТ

ДРУШТВА

„ГОРСКИ ВИЈЕНАЦ“

ГОДИНА III СВЕЌКА IX

НАЦИОНАЛНА
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:

Проф. ЛАЗАР Т. ПЕРОВИЋ.

ЦЕТИЊЕ,

КЊ. ЦРНОГ. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА

1897.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

ЦРНОГОРСКЕ ЖРТВЕ
пред Храмом Српске Слободе

ПОСВЕТА.

Лавовима Црногорским,
Кроз в'јекове што се бише,
Што за Вјеру и Слободу
Драгоцјену крвцу лише —

Благородност срца мога
Драгоцјени дијанад сплеће,
В'јеваћу Црнци и Јунаштву —
Што су венути нигда неће.

CRNOJEVIĆ

Протекли су многи данци,
Пролило се море крви —
Од Косовског тужног дана,
Кад се српско царство смрви;

У тешкоме ропству худом,
— У тавници змије клете —
Вјековима Србу тужном
Трунуле су кости свете...

Вјековима мајке наше
Потоком су лиле сузе
За јунаке, што им паше,
Што им крила душман узе...

А жалосне српске виле
 Покриваху своје лице,
 И горке су сузе леле,
 Сузе ббне... жалоснице!..

А по српском равном пољу
 Престале се пјесме вити,
 И душманску сваку вољу
 Гроб је хит'о испунити.

...Залуду су били ваји
 Српске мајке, српске љубе,
 Њихови се уздисаји
 И нечујни зраком губе.

Високо се небо диже,
 — А помоћи робу није; —
 Црна земља стоји ниже
 И крваве сузе лије...

CRNE GORE ĐURĐE
 CRNOJEVIĆ

...Густа гора — љути вуци,
 Просто поље — жедни Турци —
 — Шта ће сирјак? Куда може?
 Ох! Ко ће му да поможе?!

*

...Додијали ланци тешки,
 Саломили груд витешки, —
 И у роштву Србин снује:
 Хај! На ноге! На оружје!

* * *

Скупљају се мале чете,
 Да Слободу српску свете;

Тајно ноћу пољем јуре,
 А планином дању журе —
     Ка састанку
     Ђурђев данку
     На Пропланку!

Скупила се многа војска
 Покосовска;
 — У вијећу сложено зборе:
 Удрићемо на злотворе!
 Док нас једног жива траје
 Мис'о наша нек се сјаје:
*„Ил' Слободу роду даши,
 Ил' сви редом за њу паши.“*

— То се рекло, то се хтјело,
 И тако се започело.

NACIONALNA
 BIBLIOTEKA *
 CRNE GORE ĐURĐE

CRNOJEVIĆ

Бој се бије,
 Крв се лије,
 Пушке јече,
 Сабље звече,
     — Крвав бој!

Ох помози
 Моме роду
 — Што се бори
 За Слободу —
     Боже мој!

Земља тутњи, небо јечи,
 Ханцар, копље громко звечи —
 Свуд окршај... свуда тама...
 А јадна је раја сама.

...Бјеше крви,
 Бјеше рана,
 Бјеше борбе
 И мегдана;
 Бјеше лава —
     Ал' бадава!
 Све зелена покри трава.

— — — — —

*

Борба била па и прошла,
 А сад већа мука дошла:
 Српским пољем Турци лете,
 Српском крвљу да се свете; —
 — Хоће рају да стамане,
 Да је није... да пропадне...

— — — — —

NACIONALNA
 BIBLIOTEKA
 Српска мајка прегажена,
 Српска љуба нагрђена,
 Српске сеје — авај роде!
 У хареме Турци воде...

— — — — —
 — — — — —
 — — — — —

...Чуло небо наше муке,
 Наше боле и јауке,
 Па се Господ смиловао
 И Црну нам Гору дао.

— — — — —

...Из нова се борба заче,
 С нова Србин у бој скаче —
 У јуначкој Црној Гори.
 — Српска пјесма ће се ори —

Скупила се тужна браћа,
 Сваки од њих маче лаћа,
 И да свете погажено,
 Да поврате изгубљено —
 Загрљени,
 Збратимљени

У бој иду.

Чело воде Црногорци,
 Вјековити храбри борци;
 За њима је Бошњак љути,
 Духом борбе надахнути,
 Па ту Мачва, Шумадија,
 Ту крвава Арбанија,
 Херцеговци — љуте змије
 — Ником првоч у бој није! —.
 — Сви јуначки, сложено стоје,
 Једне им се мисли роје,
 Једне жеље срцем горе:
 За Слободу да се боре.

CRNE GORE ĐURĐE
 CRNOJEVIĆ

...Сложно браћа крвцу лију,
 Сложно љути бојак бију — —
 Широј кршине Црне Горе
 Узвици се њени хоре.

...Узалуд је турска сила,
 Залуд Црну Гору била;
 Свагда бјеше лоше среће,
 Свагда срамно *натраг* креће.

*

Црне Горе ст'јење мило
 Слободу је отхрамило;

Неповр'једну од вајкада
 Сачувало све до сада!
 — А за Турке — Црна Гора
 Вазда бјеше тешка мора,
 Тешка мора и бич љути
Са осветом подигнути.

* * *

...На развале старе опет храм се диже
 И кандило пали... и ужижу св'јеће...
 Опет славећ' Бога — пјесма небу стиже,
 И слободан народ наприје се креће.

На олтару томе — *Црногорац први*
Принио је жртве живота и крви,
 И подиг'о стубе, што ће вјечно стати,
 И имену српском славу подизати...

CRNE GORE ĐURĐE
 * * CRNOJEVIĆ

* * *

Ој, благо ти, Црна Горо!
 Ој, благо ти, земљо света!
 — Ти, јуначка српска зоро,
 Што ти грудим' слава цв'јета!...

Слава теби, ст'јење мило,
 Што си Бранка заносило!
 Слава твојим дичним борци'
 Јуначкијем Црногорци!

...Протећи ће многи данци,
 Прохујаће многи санци;
 А с' вр'еменом вр'еме лети
 И заборав шири клети —

Ал' све нека скрије тама,
 Нек нестане и пјесама, —
 Нек под велом заборава
 И сва друга прошлост спава,

Ал' ти српска рујна зоро,
 „Мајко наша, Црна Горо!“
 Остати ћеш по сред вала: —
Красан узор идеала!

Бос. Пешровац.

Богдан—Крајишник.

—**—

NACIONALNA
 BIBLIOTEKA
 CRNE GORE ĐURĐE
 CRNOJEVIĆ

ЦРТИЦЕ ИЗ ЖИВОТА ЦРНОГОРСКИЈЕ СОКОЛОВА

од М. Л. Иваншевића.

Гвоздени јунак.

Јеси ли запазио, чоче, кад је био онај бој на Поточине?
Давно је било — сјећам се као кроз маглу. —

То је било неколико година прије онога крвавога боја:
Скупи чету Никац од Ровина, па ш њом изиде на Кобиљи-до,
те ту причека дружину, која к њему хиташе. Ту дође одне-
куда и једно непознато момче с' малом пушком за пџс, а
без веље.

— Је ли ово чета Никаца Томановића? упита момче, пошто
им назва „помога БОНАЛНА

Јест — одговорих му

Је ли овђе Никац ЗОРЕ ЂУРЂЕ

— Јесам ево — повика Никац, од једнога трупа буковога,
на којему сјеђаше међу четом — а што ти оћаш, момче? —

— Опреше ми бјеше, да те нешто питам. —

— Ако је што тајно, ја ћу се дићи, да ми на страну
кажеш.

— Ваистину није тајно ништа, но сам доша' да те молим,
би ли ме примио, да и ја с' вама идем у чету? —

Друштво чете погледа на њега, а Никац проговори. —

— Оклен си ти, момче?

— Ја из Ђеклића! —

— Ђеклић, мој ујак!?...

А из којегга си села из Ђеклића, и од којег браства?

— Ја сам с' Кућишта, Калуђеровић.

А, Бога ти, ти си Калуђеровић! А познајеш ли ти мене?

Ја ваистину нијесам те пријед познава, а сад те познајем,
кад ми се каза.

— Како те зову?

— Мене Савић. —

— Дану, чоче, примакни се, да се целивамо!

— Савић се примаче. Никац се диже, — целиваше се, целиваше се и још неки ш њим, па посиједаше.

— А да ја сам сестрић ћеклицки, мене је мајка из Војковића, жнаш ли ти?

— Како не жнам! чуо сам дома лијепо, и причају за тебе много пута. —

— Па лијепо. — Ваистину да си доша само-други или трећи, не би ми жа било да идете ш нама, али тебе самога не могу примити: ти си момче, још не наста, а немаш ни веље пушке, па тако ће да погинеш, то би ми сасвијем тешко било.

Па ми сад и нијесмо кренули у чету — на какви шићар, но само поћи ћемо да видимо овом нашом краином, бисмо ли се ће имали рашта скупит' и ударит'; него ти се врати сад кући, а вјеруј ми, ако видим ће прилике да се може што шићарит', послаћу за тебе. —

— Ја се нећу враћат' сад дома, него, ако ме нећеш примити да с вама идем и ја, па ће био, ја ћу остат' код некога у приставштину, дако бих како мало брава зафатио, е сам од тога најсиромашнији дома; а жнате сви — фала Богу — ко нема шачицу брава, тај богме нема ништа — нема оклен тесту фишека купити, а ја кад немам код себе фишека, тадер бих рад био да нико не вна се ема — него те молим са свијем друштвом да ме придете с омае диде се ће побијемо с Турцима, а — божа ви је вјера, — тадер биде имати вељу пушку, али ми ни ова мала неће требат'.

— А ти чујеш, Савићу: кад се нећеш врнути кући, но тако мислиш, а ти ајде право мојој кући на Ровине; ако не знаш, казаће ти неко, па им кажи, да сам те ја посла'... Ето стани код мене ове године, па што Бог да.... оли ме послушат'?

— Савић се мало промисли, па рече:

Оћу, а да што ћу! па се диже, рече „з Богом“ и оде право на Ровине.

Код Никаца било му је лијепо — и он је ту као дома радио и чува' све ка' своје.

Кад се Никацу чета прикупи, оде куд је намислио био, али овога пута не бй користи, но се врати са два рањена друга.

Савић остане неколико година пристав Никчев.... Уз Никаца је и он више пута одио у чету и видио какав је хајдучки живот.

Никац је заволио Савића и држа' га је ка' брата и доброга пријатеља, а не ка' пристава, јер је видио, да је Савић јунак.

О Савићу бих имао јошт коју рећи за вријеме његове приставштине код Никџа, но бих с тијем одуљио говор — те бих вам, бојим се, био на досаду...

Црногорске чете већ су биле учестале и досадиле пашама, агама и беговима херцеговачкијем, рашта им не даваху господарит' по својем ћефу, и јадну рају мучит', гонит', тућ' и вјешат' с тога везир с пашама и беговима пуште „телал“:

Ко је Турчин, ко је правовјерни,
 Ко не мисли ђаур постанути;
 Ко ме алах спрема у џенему
 Седамдесет и седам хурија;
 Све једнаке младе и лијепе,
 Да га дворе, док вјекова траје,
 Ђе не треба јела ни ођела,
 Ђе му лула пунана дувана
 Траје један милион година;
 Ђе му ибрик кафе и шербета
 Траје док је вијека и свјета;
 А од рајских ружа халимових
 Наређени за свакога нови
 Да на њему по турски туркује,
 Па кад му је воља да се шета, —
 Већ ђаура нема да га смета:
 Кај њега вођен и шријесе.
 Нека иде свако на Карадага!
 Прави пророк у свога алаха
 Већ је и ту милост испросио,
 Да остатак ђаурскога царства,
 У горама околи Ловћена
 Одметнике и непослушнике
 Истријеби и у џенет справи...

И оце с мунара пуштале су своју мудрост у народ против „одметника и непослушника“. На толико њиховијех светијех гласова у који час скупи се силна турска војска и весело наступа на црногорске границе, уздајући се и најгори из те силе и ордије, да ће најмање бар седам ђаура срубити и Брђанку младу заробити.

И та сила паде под Озрићине.

Глас полеће на равно Цетиње,
 Василији Петровић Владици:
 „Ај, Владико, наша узданицо!
 Ево сила турска и ордија
 Границе је наше уфатила —
 Шиљи војску, ајде у помоћи!“

Тада живо скоче Црногорци на оружје, а није им било велике муке додати гласове један другоме док се окупе.

Црногорац, како чује глас и поклич, сваки брже боље обуци опанке, објеси торбицу на плећи, зграби оружје, па хита ноћу-дневи док дође, па тако и овога пута. Црногорци су се окупили и војске стале једна према другој.

Између осталијех црногорскијех витезова ту бијаху: Никац Томановић, Савић Калуђеровић и оглашени онда из Ријечке нахије јунак Ђуро Липљанин, о којијема је тројици главна ријеч овдје.

Црногорска војска се уредила и пофатала она мјеста, кудије мисле да ће Турци ударити. да иду наприје, а пред сваком војском своје племенске војсковође.

Турци се крећу, Црногорци фатају шанчеве, а три помелута јунака нађоше се један до другога.

Никац, улазећи у шанац, рећи ће:

Весело, браћо! Ево турака доста, бар неће нам ниједна на сухо панути! — Ево славе и шићара.

А Ђуро ће одговорити: — А мене Бога ми да их оволико не видим, би жао било, што сам доша овамо, а овако ми се срце весели, и божа ти је вјера, Томановићу, да их баш оволико видим је су кренули преко Црнине или Ријечке нахије, чисто бих се надâ, да не би Цетинска Ривада или један жив гледа' нако свезан или посјечен, а нека ли преко овијех амбиса катунскијех. Само кад би смо се овако окупили и уредили. —

Савић, градећи мало шанца пред собом, слуша разговор Ђура и Никаца, па ће рећи: —

Занаго, ако сам кад желио виђет' доста Турака, данас их ево на претек, да их не тражимо кроз грмење!

И већ бој почиње:

Турци навалили, Црногорци бране се из својијех засједа; Ђиликћу шарке, звече палопи, кликују се момци:

Држете соколови! Не пушт за крет часни! ај, ко је Црногорац!? а за вјеру! а соколови! ха Боже помози!

Стоји јака пушке и јунака; стоји звека мача и анџара; погоне се по разбоју тамо и овамо; наши често јурашавају, али што ћеш?!

„Множ Турчина мало Црногорца“ дошла жива мука, боље мало и узмаћ', но безглавно погинут'.

— Бјез'мо море у горње шанчеве. Викну Никац Ђуру и Савићу, који бјеху украј њега у првом шанцу, — и оћаше

Савић послушати Никца, но му дерат што Ђуро јошт не креће, па неће први од њега.

У томе дођу Турци до шанца и већ да прескачу, кад један турски барјактар попе барјак таман пред Савићем; а Савић скреса му кумбуру у прси једном руком, а другом за барјак; уграби га, па повика Ђуру:

Бјез', зло му јутро!

Кад али је Ђуро избјежа и трчи навише, а Савић за њим... Ускочише у горње шанчеве.

Напијема дође у помоћ педесеторо Браића, Побора и Маина...

Бој се уби сад јошт жешћи. Просу се живи огањ на све стране.

Наши се момци посоколише, Турци почеше узмицат' — наши прескочише шанце, па јуриш посред Турака.

Војске се помијешаше и за тили час престаде грмљава пушака, само се ће-која чује, а јатагани почеше радити;...

Турака, што не погибе, то побјеже без обзира, и побједа оста на Црногорској страни.

Бој преста; ратници се почеше купити сваки код својега...

Кад дође Савић код Никца, упита га:

Фала Богу, би ли ми ко каза: погибе ли Ђуро Липљанин данас? Они Црногорац, те се с тобом разговараше, кад улазимо у шанца? — Казаше ми да га тако зову.

— А што питаш? —

Бих се рад био ш њим виђет', е, оно је први јунак!...

Још Савић не бјеше изговорио, а Ђуро дође однекуд и повика: —

Помага ти Бог, Томановићу! —

— Добра ти срећа, Ђуро! —

Фала Богу, доша' сам да те питам: погибе ли данас они момак, те остаде најзадњи у оном шанцу, ће бјесмо најприје, и те уби онога барјактара, и узе му барјак? вала је оно гвоздени јунак и жали га Боже, ако је погинуо!

— Није ваистину, него га ево овђена, а ја заисто мишљах е ћете оба погинути. —

— Мајде богме и оџасмо, да ти прије не уграби горње шанчеве, и не просу они огањ не ћаше од нас, што доље бјесмо, ни пиличника утећи — но молим те кажи ми онога Црногорца.

— Ево ја сам — одговори Савић Ђуру.

Е баш јеси ти!.. И фала ти; да Бог да, да ме вазда срећа послужи, да с таквијема будем у близу, ће се гине и крв пролијева!

— А жваш ли, Ђуро, ко је и оклен је ови Црногорац?

— Ваистину не знам, а оџах те питати, но ми бјеше тешко.

— Ово је Савић Калуђеровић из Ђеклића од јуначке куће, у коју је вазда било и биће јунака!

Ђуро се целива са Савићем, па оде.

У путу му каживаху неки, како је Савић пита за њега, и како је за њега зборио, а Ђуро је само махао главом и говорио:

Е, доста ли је јунака, за које се мало зна, а ништа мање, који се чине да су јунаци, а то је далеко од њих... али се треба вазда сјетит' оне старе ријечи:

„Ни на што се чојек не превари, ка на чојка“...

Војска се разиђе; оде свак својим кућама, а Савић с Никцем на Ровине.

Пошто доше и одморише се два дана, онда ће Никац рећи Савићу:

Ајде, Савићу, да ти платим, што си стоја до сад код мене, па да идеш дома, јер до данас мога' сам те држати за момка, а по данас не. —

А зашто не?

Ваистину за то, што може ко драго рећи, е служи бољи у горага, ка' оно, што се још за некога прича.

Е да, и мене је страх од тога, одговори Савић, као подругљиво.

Тако како ја кажем, одговори Никац, па се диже, уљеже у торину, ишћера четрдесет брава, петоро говеди и једног коња.

Ево ти, Савићу па ћера, и ајде дома; поздрави браћу и рођаке; поздрави ми ујаке и кажи им, да ти је љепше било код мене, но је... а на Илин-дан ја ћу ти доћи на славу и да се побратимимо!

Савић, кад виђе, да се Никац не шали, обуче се и нареди, затаче оружје, узе цефердар, па се са свијемма у кући изљуби брацки. Замину стоку и оде дома.

На вече Илина-дне ево Никца на Кућишта у Савића. Ту се побратиме.

Један дан, сјећећи пријатељи за трпезом и разговарајући се о разним бојевима и четама, рећи ће један:

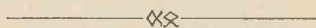
Ето, сад ћемо мало починути, док ова вјера траје са Никшићима.

— Ма шта ћете, браћо, рећи ће Никац, ш њима се вјера фата залуду: они мисле, да то ми једва чекамо, па се чисто

зоре. Ма даћу ја њима да се имају сушто зорити; и до сад бих, но ми не даду, а стриц ми више пута приговара:

„Нека, о тврдоглави Ђеклићу! ти би се вазде кла', да ни Божић не ослavimo кад-год на миру; погинућеш негђе, па је куку нама..... но се кољи и гини онође, ђе ће користи бити... а без тога — то је сметено клаће и јунаштво..“

И тако се пријатељи разиђоше сваки својој кући, а соко Нисац његовој.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

Н О Ћ

Од'јева плашт све ноћи — а њена бајна њедра
Шапућу свом љубимцу, опијају му груд;
Ја гледам радо, како небеса пламте ведро —
Од земље по сферама сад очи лете свуд.
Посматрам чари ноћи с ливаде једне цвјетне,
У књиге од небеса завирит' жели ум, —
Са звјезде једне к другој мој поглед брзо лётне
А кипе безброј мисли к'о р'јеке бурни шум.
Сад све, што живот има, ил' слуша или поје —
Из ближњих развалина извире тужан звук,
Што кад-кад у самоћи најежи власи моје —
То бјеше мој комшија, љубимац ноћи — ћук.
И жабá монотона још бруји мелодија,
Ја слушама, к'о да желим довести њу у склад —
Ал' тужна вјесма бјубека од свијех мени прија,
Јер св'јету једногласно открива вјечни јад.
Свих врста диханија из земље и из вода,
По дару своме поју и чине бурни хор;
Све живо хвали сада свог цара и Господа —
К'о горди умни човјек и једва видљив створ.
Још капље бисер-роса из етирнога виси,
Умива лик природе, дрвеће, траву, цв'јет —
А мајка свему земља из прелеснијех сиса,
Што Мај их усном љуби, разлива мирис свет.
И душа моја тада кроз ноћне плива чари —
Од земље до небеса очима бјеше пут;
Док зора на истоку већ поче да се цари,
Просипат' свјетлост бајну, развијат' шарен skut.
Што-год сад тих љепота кољевка ноћи њиха,
У вјечност све то капље, божанску тврди моћ;
И плашт се свуче црни: зефирна крила тиха
· На кола златна своја — превозе даље ноћ...

Цешине.

Радомир Кривокапић.

ОБИЧАЈ О СВАДБАМА У ВАРОШИ БИЈЕЛОМ-ПОЉУ И СТАРОЈ СРБИЈИ.

Становници вароши Бијелог-поља задржали су у свему обичаје старо-српске. Ја, као рођен у том мјесту и познајући њихове обичаје, постараћу се, да изнесем поштованим читаоцима „Луче“ обичај њихов о свадбама.

У којој кући сташе момак на женидбу, родбина његова тражи му према њега ђевојку. Пошто нађе ђевојку, поведе 2—3 пријатеља своја на просидбу. Они су прије питали родбину ђевојчину, оће ли дати ђевојку, па су отишли.

Кад просиоци уђу у кућу оног домаћина, у ког оће да просе ђевојку, назову му добро јутро, говорећи:

„Ми у ови дом, а Бог на помоћ: што хћели то и свршили!“
домаћин им одговори:

„Добро ми дивни! Свагда ми људи и пријатељи долазили!“
Одмах им нареди место, те просиоци се њима сједу и његови рођаци и пријатељи, које је он звао.

Пошто се послуже ракијом и мезетом, рећи ће најстарији од оних, што су дошли да просе ђевојку:

„Ми смо дошли, да се с' вама пријатељимо, ако буде суђено и од Бога наређено, за то желимо да видимо ђевојку.“ Ови им одговоре:

„Ми вас примамо, као људе и пријатеље, и да Бог да, да ово буде с великом срећом!“ Ђевојка уђе, носећи кафу.

Најприје даде кафу просиоцима, па онда редом. Најстарији од оних просиоца, пошто попију кафу, даде ђевојци прстен и с њим неколико дуката, према могућству, које она опет о грлу доноси. Ђевојка, пошто прими прстен, пољуби најприје најстаријег просиоца, а затим оца и остале. Оде и донесе на њих тројицу по кошуљу, *) завјену у златним јаглуцима; а тако исто пошље свим укућанима понешто.

Младожењи пошље цио „бошчалук“ с' дивним везеним јаглуком **). Просиоци, кад крену, огласе пушкама, да су испро

*) Обично су три просиоца.

***) Под именом „бошчалук“ разумије се цијела преобука људска.

сили ђевојку. Кад дођу код куће, честитају младожењи вјереницу. Младожењу пошљу да зове своје пријатеље на гозбу. Они почну долазити и како који долази, тако пушком оглашује. Када се сви искупе, ту се одма донесе пиће и мезе, почне се пјевати и играти готово до испред ноћи, па се онда сви својим кућама разиђу. Сјутра дан иду жене, као год и људи, те честитају младожењи вјереницу, и гледају дар, којег му је послала. Од првог дана последије вјерице, па до свадбе, сједница је поноћи у кући младожење, ће по сву ноћ пјевају и играју. Кад дође вријеме да се уговара, када ће свадба, пошље младожења колаче и дарове сваком укућанину куће ђевојчине, према могућству. То је знак, да ће доћи на уговор. На уговор иду они исти људи, који су и на просидби били.

На неколико дана у очи свадбе, домаћин зове писменим билетима мјештане на свадбу, а ближње своје и пријатеље зове с' породицом. Билете носи војвода, који је зет младожењи. У очи свадбе пошаљу браве: стари сват, кум, првјенац, и војвода, цијели ишарани разним бојама.

Остали сродници доносе: брави, слатке пите, ракију и т. д.

На дан свадбе, војвода узме пљоску с' ракијом, топуз и на њему привезану мараму и крене да зове оне, којима је носио билете. Пошље онде сва сватови, младожења донесе разног мезета и пите. Свакој сватомка — својта младожење. Ту се пјевају разне пјесме сватовске. Близу кретања сватовског, женске запјевају ову пјесму:

Бумбул поје у ружици *)
    сабах зора је,
 Те он буди злато Јова. (Име оног што се жени)
 Устај горе, злато Јово!
    спремај сватове.
 Стидно Јово проговара:
 Ето мене баба мога
    нек их опрема.
 Ето мене миле браће
    нек их опреме.

Тако исто се пјева за мајку, сестре и осталу родбину.

Ако морају далеко ићи сватови, то крећу раније; а, ако је близу, то више посједе.

Кад крену сватови, женске запјевају ову пјесму:

З Богом пошли, кито и сватови!
 З Бого пошли — з Богом нама дошли,
 Доцкан пошли — рано дома дошли,
 Рано нама снаху догедите.

*) Бумбул зову славуја.

У недрима срца донесите,
 Огрите нам пребијеле дворе,
 И у двору: свекра и свекрву,
 И са њима ђеверове њене,
 А и њене миле заовице,
 И са њима њене јетрвице.

Сватови, кад дођу близу ђевојачке куће, изаберу 2—3 момка између сватова, који иду на муштулук, те кажу да иду сватови. Због тога се ти сватови и зову „муштулугџије.“

Кад дођу код куће ђевојчине, срету их с боцама ракије. Даду им по боцу ракије, а око главе привежу им по мараму. Муштулугџије опет се врате натраг, да срету сватове. Сватове, када дођу код куће ђевојчине, пријатељи лијепо дочекају и по старешинству намјесте их да сједу; као год код куће младожењине, тако исто и код ђевојчине, има коло женских, које пјевају разне сватовске пјесме као:

Стари свате, дико наша!
 Тебе кажу од ојака.....
 Од ојака — од богата,
 Даруј нама коло ово,
 Честита ти кеса била,
 А у кеси десна рука!

Тако пјевају: куму, свекру, првијенцу и војводи, а они се дижу, те даривају коло. Када се сватови поодморе и посједе, стари сват рећи ће укућанима:

„Дајте овђе што је наше!“ CRNOJEVIĆ

Они му одговоре:

„Полако мало, господине стари свате! нијеси ти доша овђе да узмеш мало ватре, него ђевојку, знаш ону пословицу која вели:

„У град кад оћеш, а из града кад те пуште.““

Ама знам ја то све — прифати стари сват — ни ја не вељу, Боже сачувај, да ми сад идемо: нијесмо се ми оволико преко ове даљине мучили и глибали, а да се не одморимо. Него ја оћу овђе да ме двори, да видим јесам ли се имао око чега глибати и морити. *) Ђевери иду да узму ђевојку. Кад узимљу, женске опјевају ову пјесму:

Лепа ружа у цвијећу расте,
 Два зумбула ружу истргоше.
 Говорила ђевојачка мајка:
 „На поклон вам лијепа ружица,
 Ал' је ружа у добру порасла,
 Вином сам јој стручак залјевала,

*) Овако они кажу да су се уморили и углибали да је кућа до куће.

А травицом жиле огртала.“
 Говорила два ђевера млада:
 „Ти се небој, ђевојачка мајко!
 Љепо ћемо ружу његовати,
 Биће љепша но у твоме двору.“

Ђевојку даду ђеверима два брата или братучеда, а они њих дарују.

Ђевери, када уљегу с' ђевојком међу сватове, поклоне се и стану. За тим се дигне свекар, да прстенује ђевојку. — Скине свој ћурак (кабаницу) и простре га, на којег ђевојка објема ногама стане.

Свекар рече ђевојци, да састави руке тако, да прсти од обадвије руке буду један уз други састављени. Узме прстен и ватицући га на прсте говори:

„Во имје оца и сина и свјатаго духа амин.“

Тако три пута учини и прстеновање се свршило. Свекар поспе невјесту парам, измијешаним разним цукром, које ћеца купе. Кад се све то сврши, ђевојка узме они прострти ћурак и огрне њим свекра. До тад је било мезе с ракијом, а од тад отпочиње ручак. Кад отпочне ручак, наздрави ће стари сват домаћину: „„Да Бог-да, да се вазда у овом дому пјесма пјева; а људи купе; а наше пријатељство да се омрази као со и љеб.““

Домаћин одговори на здравицу како умије. Затим сви устану те се очате **ВОЛОДЕКА**, „Отче наш“ и по обичају понуде ожицу домаћину **СВЯТЫЙ ДУХ** и **СВЯТЫЙ ДУХ** нијетог им јела окуси.

Иза тога кум извади погачу **СРНИЈЕВИЦ** и јесила код куће младожењине, зовне домаћина, те је с њим у знак бољег пријатељства разломн. — Сви сватови морају од ње окусит. — Затим отпочињу здравице: најприје за здравље два пријатеља, да се њихово пријатељство одржи за дуго.

На ову здравицу, сви сватови отпјевају: „„Многаја лета за многаја лета““. После тог сљедује здравица за здравље старога свата. За овом здравицом женске отпјевају ову пјесму:

„Стари свате — дико наша!
 Честита ти била снаша“.

За тим је здравица за здравље: два кума, да њихово кумство буде сретно и дуготрајно.

Па тако редом за здравље првјенца, свекра, војводе и свијех сватова; а најпослије за здравље младенца, да поживе дуго и дуго у слози и мирној љубави. *)

*) Док се ове здравице чине, сви сватови куцају се чашама и сваки искапи своју редовну чашу.

Пошто се сврши ручак, крећу сватови. При кретању из-љубе се са својим пријатељима. — Ђевојка по обичају треба да носи дар свијем сватовима и укућанима; а тако и потње хаљиње њојзи и младожењи.

Кад оће да аљине носе, онда ђевојка, ако има малог брата, сједе на скрињу; а ако нема, онда ће какво мало дијете од ближње својте и неће се маћи, док га што не дарују. Обично ко може на скрињу даје што златно; јер кажу: треба скриња да се позлати. Ђевојка кад креће, опрашта се са својим родитељима, стричевима, браћом, сестрама, другом својтом и њеним другарицама, које долазе да је прате, а женске отпјевају ову пјесму:

„Наша Мара (име оне ђевојке)
 На походу — неће да пође,
 Њојзи жао мила баба — неће па неће.
 Тамо кажу бољег баба — оће па оће.
 Јарко сунце, на заходу — оће да зађе.
 Наша Мара на походу — оће да пође.
 Њојзи жао миле мајке — неће па неће.
 Тамо кажу бољу мајку — оће па оће.“

Овако пјевају за: браћу, другарице и другу својту.

Кад сватови крећу с ђевојком, дадне им род ђевојачки једног кокота, којег носи ракије, и којег ће дом ђевојачки сјутри дан свадбе заклати.^{*)} Кокота носи војвода, који иде прец сватовима, с њим носи још јуну цљоску (бардак) ракије, те нуди кога год срете, да пије. Кад се приближе кући младожењиној, стари сват изабере два до три свата, да иду на муштулук, да кажу да иду сватови. Муштулугије, и овђен се дочекују, као у дому ђевојачком, дадне им се по боца с ракијом и по марама, па иду опет на траг сватовима. Кад се приближе сватови близу куће младожењине, онда женске запјевају ову пјесму:

„Редом по редом јасење!
 У овом двору весеље.
 А што је те се веселе?
 Гонце се Јово жењаше, (име оног момчета што се жени)
 Узимље Мару ђевојку, (име оне ђевојке што се удаје)
 Све му се племе радује,
 Највише отац и мајка. —

Ђевојка, кад дође код куће, баци јабуку забодено у њој пара, коју она собом из дома доноси и око које се момци грабе.

^{*)} Кокот се носи за знак, кад се више поврати на оно мјесто ће је узет, тада да ђевојка имаде свађу с човјеком и цијелим домом.

Онда свекрва (мајка младожење) износи сито, у њему јечам и сладак колач. (Ако младожења нема мајке, онда ће каква постарија жена, која је њему своја.) Ђевојка узме од оног жита, пребачи три пута преко свекрве, па онда, исто три пута преко себе. Гривне од оног слатког колача. Затим јој дадну наконче (омање мушко дијете) којег помоћу ђеверова, обрне три пут почев од југозапада ка истоку т. ј. деснијем крајем. Пошто обрне, пољуби га у чело и дарује: кошуљом, чарапама и т. д. које она собом доноси.

Кад улази у кућу, пољуби најприје горњи, па затим доњи праг од кућних врата, обрне се три пута око огњишта и дарује ону женску, што готови јела. Обрћући се око огњишта, узму двије до три капе мушке (мале ђеце) те сједе невјеста на њих, за знак, да се рађају мушка ђеца.

Кад невјеста улази у кућу, пјева се ова пјесма:

„Добро дошла — снашо наша!
 Јеси ли се уморила — од тешкога путовања?
 Је ли тебе не обично, што си оца оставила?
 Ако с' оца оставила,
 Ти си оца бољег нашла.

Тако пјевају на сватску браћу, сестре, другарице и осталу родбину. Пошто се све то сврши, сватови посиједају на одређено за њих мјесто, те се одмах донесе меза с пићем. Невјеста с ђеверима сједе на друго за њих одређено мјесто, те им једна женска донесе кафу, коју невјеста дарује.

Посље тог донесу невјести с ђеверима да једу (за јело доносе цицвару т. ј. вареног сира с помало брашна).

Пошто се сватови мало поодморе, изиду да изван ће који оће посједе. Кад буде вријеме да сватови ручају, опет војвода иде, те их зове.

Кад почну свати долазити, ђевери с невјестом изађу, носећи ибрик и леђен с водом, посипљу како који долази, те умива руке, а он да дарива од 10—100 нов. Пошто се свима сватовима поспе, те умију руке, онда ђеверови с невјестом посипљу укућанима. Ови не даривају новац, него: прстење, менђуше и остале наките.

Затим се макне меза, а отпочиње ручак. За вријеме ручка напијају се разне здравице, пјевају сватовске пјесме.

Кад буду на половину ручка, дигну се сви сватови, те се фатају у коло, пјевајући ову пјесму:

„Крените колом да крeнемо!
 Ко за мене стан до мене.
 Коловођа колом крени!
 Ако не мож' ти остави“ и т. д.

У то коло морају доћ: младожења и невјеста с ђеверима. Младожењу и невјесту по обичају, морају ставит' једно прам другог. Пошто се коло сврши, опет иду на своје мјесто. Иза свију јела, најпосље се приноси „ћешкет“*) за знак да се тијем ручак свршава. Кад буде вријеме, да се растурају сватови и дарови дијеле, зацјева се ова пјесма:

О ђевојко, златна момо!
 д'јели дарове.
 Ја сам млада — ја сам луда,
 немам дарова.
 Кад си млада — кад си луда,
 што се удаде?
 Мене бабо, тајом дао,
 н'јесам ни знала.
 Кад ја виђох — те сватове,
 ја се препадох;
 Јер ја мишљах силна војска
 од Цариграда.
 Да похара, мога баба
 бједе дворове.

NACIONALNA

Затим долази Војвода Кошећи на тепсији дарове сватовске. Подијели дарове сватовске на тепсију исту тепсију, ђе нај-
 прије дадне стари сват, колит' се војвода, бијући
 топузом у таван, виче:

„Свијетла ти ћеса, стари свате! амин — амин!“ Тако исто куму, свекру, првјенцу и осталим сватовима.

Пошто се подијеле сви дарови сватовима и укућанима, најпосље остане младожењин дар, којег узме стари сват, износећи свијем сватовима, да виде говорећи:

„Ко ће дати за ово највише“? Мнозина у шали говоре:

Ја ћу дати оволико — а ја оволико.

Поједан нађе какву жуту пару, па виче:

„Ја не дам што се неће позлатит'; па ко дадне највише, опет ми се пријавите; јер ћу ја дат' више“. Младожења нај-
 прије ради шале баци мало, војвода замане топузом, да га удари, сватови му се моле, да га не удара. Младожења, стави мало

*) „Ћешкет“ је турска ријеч... То је јело, које се прави од крупн; самљевене пшенице и ситно добро издробљена меса, које се вари заједно затим се добро измијеша.

више, војвода опет замане, да га удари, он се правда, како нема више. Најпосље стави, колико је могућ. (И овђе стављају обично ко може што златно). И тијем се свршава први дан свадбе.

Сјутри дан, опет војвода зове: старог свата, кума, првјенца и осталу својту. Ту се по обичају износи медена ракија за пиће, а уз мезе и попара за јело. Због тога се тај дан и зове „попара“. Када се разилазе, они, што су били на „попару“ даривају сви невјесту нечим, а она сваког срета и прати, љубећи их у руку.

Пошто сви оду — војвода остане, — коме невјеста дадне његов дар, затим му домаћица донесе најфинију кошуљу. Домаћин донесе од лакта па до два добре свите и дарива с' њом војводу.

Посље тога долазе и оне жене, које нијесу биле зване на свадбу, да гледају невјесту. Невјеста све редовно срета и прати, љубећи у руку.

На неколико дана послије свадбе, најприе зове кум невјесту, са свекром, свекрвом, ђевером и другим укућанима. Тако исто зове: стари сват, војвода, првјенац и т. д. А она иде код свижех, носећи им дарове.

NACIONALNA Библиотека: Ристо А. Бошковић
BIBLIOTEKA из Колашина.
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

Н А Р А С Т А Н К У

Зашт' ти дршће стисак твоје руке мале
На растанку овом ког нам судба дели?
Што се осмех губи с усница ти цели,
К'о да су ти радост јади одузели?!

Та у ноћи немој, у тишини светој,
Кад анђео санка силази у свет,
Душа ће ти моја доћи тако тихо, —
... Носиће је жудње убрзани лет...

*

— Па не плачи, срце, не сузите очи,
Јер очају моме доћ' ће опет крај,
И одлет ће сунце размахнути крил'ма,
И вичеће ти у мој загрљај...

Београд, 1897. CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

Бл. Кечкић.

О Р А Ч

— Приповијетка Димитрије В. Григоровића —

Дође вријеме, када, послије дуге зиме, сељак поново излази у поље, удесивши рало у раоник, који је лежа толико времена без посла, покривен дебелијем слојем рђе. Орач га је очистио орући земљу, коју је сунце испекло; сад се свијетли као сребро.

Дође вријеме првог орања и сијања. Ја пођох у поље. Вече је била прекрасна. Велике гомиле облака са бијелијем и свијетлијем праменовима, као да су саковане од свијетле тенеће, готово стајаху на небу непомичне у облику отворено-плаве боје. Листови су разлили своје пупке, све се зелени. У пропланцима и цбуновима миришу љубичице и ђурђици; блиједоружичасти и бијели, звонасти попонци, који, с првим харлијањем прољећнега зефира, предлијећу стару отаву, почеше свуда по пољу своје мреже ширити. Сунце, не обзирући се на прве дане Маја, у пет сат послије подна пекло је као у Јулију. Но мене није плашила ни врућина ни даљина растојања, јер поља, у којима сам ја био, била су понадања од кућа. Морао сам проћи брежуљак и шумарак, који су ме одвајали од села, затим село и ријеку. Од моста пут је водио право к гори. Превијање стрмени, велики, затрављени цбунови, спуштање благог нагиба, гдје су се шириле брезове и борове шумице, чине десну страну зелене, живописне долине, по дну које се вијуга и блиста ријека. С врхова тијех стрмени може се посматрати на све стране, но прије него се успењеш на њих, мораш се добро ознојити.

Пут се постепено спуштао и ја сам осјећао, да зефир јаче харлија. Околина се отворила као на длану; село се виђаше крај самог моста.

Овце раштркане по лугу, по дну долина, блистале су се гдје-кад на сунцу, а гдје-кад се губиле под дугијем облачнијем сјенкама. Врхови гора могли су се видјети у пољима, који су били изрецкани као ножем; хоризонт се завршивао небом, а с лијеве стране пропранцима цбунова, који су се спуштали у долине. Што сам даље ишао, све сам већма опажао, да вјетар

дува. Кад-икад ме обузимала и топлина, као жар вруће пећи, а заједно с тијем свуда се ширио силни мирис плодне долине. Вику: „ус!“ „ус!“ којом орачи постичу коња, нагонећи га, да иде сусједном браздом, чујао сам јаче. Мало доцније предамном се отвори поље, пуно орача, коња, кола; зујање инсеката и пјевање птица, које су лећеле тамо-амо по ваздуху, пријатно бијаше слушати; поље као да бијаше живо. Средином поља пут се вијугао, која су подијељена на једнаке десетке. Увенула трава и коријење, ухваћено зубовима рала, гдје-гдје покривају меће; гдје-гдје меће су сасвим одијељене зеленом, младом травом од узоране земље. У углу сваке њиве била су кола са овсом, мало даље видјели су се орачи, пред свакијем ишао је сијач, понајвише човјек стари: отац или дјед. О рамену висила је сијача, а о конопцима свезано решето, пунао зрна (сјемена). Корачајући полагао наприје, старац је мећао руку у решето, па је дизао у ваздух и из ње пуштао зрно по зрно. Постепено удаљујући се, сијач је уступао бразду сину или унуку, који је орао и покривао земљом разбацана зрна. За њим се вукла брана-дрљача, за зубове те дрљаче пријењале су траве и коријење. Коњем је управљало обично дијете. Кад-икад коњ, још ако је била стара, научена кобила, ишла је сама, понизно шледујући за газдом. Она је ријетко кад застајкивала, да надоји своје ждријебе, које је с нестрпљењем чека, сагнувши врат и доји из свијех сила. Но тијем се још није ход свршио: За сваком браном лебело је у зборци јато чавака, гавранова, сивих и бијелих голубова. Они су се сасвим свикли с људима и коњма; час су падали на земљу, час лећели по ваздуху, не би ли нашли црвића. Тице су лећеле вазда за браном, не плашећи се вике и граје орача. Цијело је поље птицама напуњено било...

Прелазећи с једне њиве на другу, непримјетно сам се приближио к пропланку пошљедњег цбуна. Ту је крај поља. Потоња десетина била је стрмена, цбуновима од сунца заштићена; цбунови су је опкољавали у полу-круг, пола ње је већ покрила зупчаста сјенка. Из даљине ја угледах на њој орача, који работаше сам; сам је сијао, влачио и ралом руководио. Боље се зачудих, кад се приближих. Орач је имао многобројну породицу. Сасвијем било ми је чудновато, што с њим није био бар отац његов.

Први прољетњи усјев код простог народа врши се с великом светковином, с њим понајвише старци управљају. Прошле

године ја сам видио старца на тој истој њиви у исто вријеме. Замисљеност тог младића мени је остала необјашњена. Цјела његова породица била је на гласу у околини као једна од најрадљивијех у пољским радовима.

Оставих међе, одох пољем и за неколико минута стигнем код орача. Њега су звали Саво. Био је још млад — од тридесет година, висок, црномањаст с правилним дугачким лицем и кудравом косом. Не би рекао човјек с првог погледа да је бијесан; но откопчана огрлица његове бијеле кошуље показује широке, здраве прси, поцрњеле од сунца, гдје се закончава огрљак. Његово рамо и мишићи руку веома су савјени, испуњујући боре кошуље; Низ рамо висаше о конопцу велико решето пуно зрна, он га носаше тако неосјетљиво, као да нема никакве тежине. Поглед његов био је миран, прав и отворен. Примакох се к њему баш онда, кад је мећао узду коњу и почео сијати.

„Зашто старац није овдје? гдје је он?“ запитах га ја.

„Старац је код куће, лежи!“ проговори орач, корачајући наприје.

„Зашто је код куће?“

„Вазда је нешто болеснији!“ рече он.

Извијестих се, зашто му брат није дошао, који је остао код болесног оца.

„Никад у прољеће није здраво — рече Саво — ево већ три дана, наш старац је сасвим пануо... Бојим се! мислим — е неће ни устати! Човјек је давњи... еј, од кад! — Ево већ три дана, нити једе ишта, ни пије, не проговара, све лежи — само што по који пут уздахне, Бог сами зна!“ заврши он, одмичући руком решето са зрњем и погнувши главу.

Сјетих се, да је старца ударила капља. Старац је био радљив, од којих је година, а с престанком прољећа радљивост његова опет би васкрсла. Заиста, по свом обичају, он је одвише радио, хтио је, да схвати многе радове одједанпут — најтеже, који су у прољеће на сељака. Он је убио старачке своје силе, с тога одиста смијешала му се крв, угријана од преко-мјерног рада и временом прољећњим; она се одједанпут развила и кроз његове слабе удове, те се у њима појавила костобоља. — Ја почех подробно распитивати сина о том случају.

„Назад двије неђеље,“ поче Саво, но прекиде, учинивши неколико корака наприје и поче лупати дланом о длану, да преплаши јато птица, које је било пало на кола и кљувало зрневље.

„Биће двије неђеље, рече он, враћајући се назад, ми се нијесмо ни надали, сад је на боље окренуо, лакше му је, почео се био повраћати, да сам се обрадовао Бог знаде!.. Први дан кад је устао, ишао је да руча, све у пољима, разгледајући озим, само се жалио, да га још боље крсти.“ —

„Крсти, говори, сасвијем су ме умориле!“ —

У вече одем код њега на гумно и рече ми: „Ево, Саво, прољеће на прагу, око себе окрећући се — прољеће је на прагу, наши полазе на рад!“ Тад ми се поче жалити, како је изнемогао. „Снага, рече, издала ме, неће ми се више никад повратити, знадем добро, нити ћу с вама већ радити...!“

„Доста, оче, рекох ја, не треба прорицати у будуће, Бог је милостив!“ Не, рече, да нећу већ радити с вама, срце ми осјећа!“ Пође к слами, мало постоја и леже на њу, док наједанпут јако заплака! како ме то забољело на срце...! Ту се умирио и лежао је до саме вечери; на силу смо га одвели у кућу.

Сјутра дан као да му је лакше било и опет је ишао у поље...“

„Зашто га нијесте уставили?!“ прекидох ја.

„Ко би га увидио, радљив је веома и брижљив, толико мисли за рад, да му нема нара; ми смо му говорили и наша мајка, но он није слушао; дошао је кући, ради, све разгледа, прави браву, — и још му руке дрхте, иде по авлији, по свим крајевима... стално. Осјећало је његово срце као и цијела породица, да ће поћи... да се прашта, — ја и брат мој чуђасмо се томе... Одиста неће већ устати!“ проговори Саво, послвије кратког мучања. — Ја сам га питао, што се догодило на три дана прије тога.

„Сам Бог знаде, што је било!“ рече Саво, брижљиво махнувши главом.

„Одио је да меће храну коњима, јер их он воли, нико их други не пази у нас до њега! Говорио сам му ја и брат му, јер смо видјели, да се једва држи на ногама, па и наша му је мајка говорила, али нас не послуша; залуду му говоримо, е да му лакше кад буде!“ —

„Ништа му не можемо, с тога мајка и говори мене и брату моме вазда: „шта је то, одавно нема старог, погледајте, гдје је!..“ Одосмо, гледасмо под завјесама, да није, кад га ето тамо, гдје лежи. Почесмо га питати, нијесмо му могли ријечи измамити, лежи као мртав — тако смо га без ријечи и дома донијели. Од то доба није се дизао — три дана и три ноћи лежао је нијем!“

„Требало је тај час, да му крв пуштите, како ви није на ум пало?!“ рекох ја. „Не сумњам, би старцу лакше било, да сте у почетку употребили добре мјере!“

Два пута смо му крв пуштавали, рече Саво, но му није много истекло! можда ће се бити у њему смрзнула! Заиста је Господ уставио, јер ће умријети! Већ видим, да неће чепати земљу!“ заврши он мирним, жалосним гласом, да ме на срце забољело. Изговоривши пошљедње ријечи Саво, метну руку више очи, да хлад направи и погледа пољем и ја погледах куд и он. На путу, који се вијугао по пољу, видјех бабу, која брзо иђаше наприје, кад-икад је и трчала, махала је рукама и право је ишла к пропланку. Саво сад постави на земљу котарицу са зрњем. Он није мицао руку с очију. Баш онда, кад је баба трчала, опазих, да у цртама орача настаде немир, обрве његове грчевито су се савијале и ноздрве тресле. Без муке ја сам могао разазнати и црте приближавајуће жене — то је била жена Савова. Она почину да поврати дух и опет поче трчати брже него прије. „Саво, Саво, трчи дома! брзо трчи дома!“ завика она, кад је била још на путу. Лице њено било је црвено и показивало је све знаке забуне; крупне капље зноја текле су по запламћелим образима заједно са сузама, којима су биле облиствене њене очи и трепавице; неред њених црта и одјеће, показивао је неред и смутњу осјећаја.

„Шта је било!?“ запитасмо ми.

„Стари свршаје!... иди, да се опростиш!...“ рече она, причући руке к прсима и једва дишући. Ја погледах Сава, који стојаше с погнутом главом и спуштеним рукама; за неколико минута стојао је као громом поражен.

Говорећи самном за неколико минута о смрти очевој, није вјеровао, да ће тако брзо умријети... Нема очевидног зла, у ком човјек не би преварио себе и не би кријепио себе неком надом. Прост народ вјерује, да је најбоље срество, да се човјек избави од зла: говорити о њему као о нечему истинитом и несумњивом. Мене је зачудило спољашња мирноћа орача; лице је његово било више замишљено него тужно. Жена његова савијала је руке, била себе шакама у прси, дрла се, плакала...

„Иди брзо.... већ полази — иди да се опростиш.... шта стојиш!?“ говорила је она, мичући га за рукав. „Сви су наши давно дошли... хајдемо брзо, ја ћу ти помоћи коње гонити!“ заврши она, отишавши коњима, стављајући траву на међу.

По покретима његовим, кад је водио коње пут кола, није се могло опазити велике бриге; ни једне справе није забо-

равио -- ни једне ситнице, као да су му мисли биле далеко од ствари. Он јасно није видио ни жену, ни чуо; за све вријеме није јој ни ријечи рекао, и ако она није преставала дрматига, опомињати, плакати и говорити, набрајајући многе врлине умирућега. На свршетку кола су била спремна, коњи зауздани, рало са раоником бачено на врх и оставише њиву. Ја одох за њима. —

Још из дјетињства знао сам оца Савова. Многе успомене мене су везале с њим, могу рећи, да не увеличам, да је сва околина с њим изгубила једног од најпоштенијех, најдостојнијех старца својих. Иван Анисимовић или просто Анисимић (тако су старог звали) припадао је броју онијех трудољубивијех, родољубивијех сељака старога доба, којих је, на жалост, сваке године мање. Ријетко се они сада могу наћи у нашим мјестима (око Москве).

Како су код нас напредовале фабрике, пољопривреда је назадовала. Црвене кошуље и други накити замијенише рало, свирке и лопате. У потоње вријеме једини се Анисимић искључиво занимао у пољу. Њега нијесу плашиле неродице; једнако би орао, вратио и сјао, још у оно вријеме, кад су фабрике почеле одузимати корист њивама. Но навика на старе, прадједовске занате, није дала да пољодјелство ишчезне. Старац је знао, да неће вазда бити неродне године, неће вазда бити скупа цијена. Он је сматрао за гријех, прорицати у будућност. „Што ће бити, то је све у власти Божијој; ријечима или мислима ништа нећеш овдје погодити! говораше он. Старац се није раставао с пољима с тога, што се навикао на њих и тврдо се с њима спојио.

Он се привикао на њих још у оно вријеме, кад је његова покојна мајка жњела, кад га је носила у колијевци. То је било врло давно... Анисимић је већ доживио осамдесет година.

(Н а с т а в и ћ е с е).

СПАВАЈ — СПАВАЈ.

(Искрасов.)

Одољети никад, — но ме муке муче,
Обузимље чама . . .
Ка' жртву на клање, црна рука вуче
Боловања давна.

Ђе си, музо, ђе си! Пој, ка' што си прије!
„Нема више пјесме, мрак с' пред очи вије:
„Да умремо! — вељу — наде више није!
„На штакама само довукдох се амо!“

Да л' то штаку слушам, ил' мотику — црну...
Све се лакше чује . . . и ућута ено . . .
Зар те више нема, свемогућа жено!?
Пјеснику се пјесма прелиде, ту ерну;
Ал' пред ноћу, којој — **CRNOJEVIĆ** зора,
Сам нијесам, мислим . . . Чуј! дивнога збора!
Чуј ријечи слатке миле моје мајке:
„Вр'јеме ти је, жаропек је љути!
„У хлад мира вр'јеме т' починути;
„Заспи, заспи, мили сине мој!
„Смрт је труда в'јенац прежаљени,
„Роб сад ниси — цар си окруњени,
„Ничије се власти већ не бој!

„Па гроб није страшан, ја знам добро што је:
„Ту се небој муње, грома,
„Небој бича костолома,
„Небој ланца ни окови,
„Нити мача, нит' отрови,
„Не закона, безакоња,
„Нит' олује нити б'јеса,
„Небој људска јаукања,
„Нити суза нит' — ичеса.

„Стрпељиви, заспи, мучениче!
 „За своју се отаџбину надај —
 „Виђет' сретну, слободну и горду;
 „Е — па спавај, спавај, рано, спавај!

„И јуче те — знадем — вријеђала, сине,
 „Пропалије' душâ отрована злоба;
 „Па да за њу не знаш, да т' за вазда мине,
 „Не плаши се ништа праведнога гроба.
 „Од клевете више неће т' бити јао,
 „Жив си њојзи данак по три пута дао.
 „А ни зима, богме, ту ти бити неће: —
 „Саранићу тебе у само прољеће.

„Ни горког се небој заборава,
 „В'јенце држим у рукама, сине,
 „Од љубави и од опроштаја
 „Дар од твоје кротке отаџбине.

„Свјетлост биће без упорне таме
 „Пјесму своју чути деш — не сумњај —
 „Изнад Волге и Океа Каме —
 „Е па спавај, спавај, роде, спавај!

CRNOJEVIĆ
 Црноречка Дјевојка. *)

Ову сам пјесмицу добио у Улицу од г. Д-ра Петковића, а псеудоним је покојњег Митра Ивљећа, учитеља, коју је за неколико дана пред своју смрт сијевао. Уз мирну и благу нарав, покојник радо праћаше нашу и свјетску књижевност, издаваше лијеп пјеснички таленат, те много у овој области обећаваше, да га тешка боља прије времена у гроб не свали.
 Ур.

НАРОДНЕ УМОТВОРИНЕ

СРПСКЕ ЈУНАЧКЕ ПАРОДНЕ ПЈЕСМЕ

Смрт Вида барјактара.

Сан уснила у Сењу девојка,
Мила сестра Сењанина Ива,
Сан уснила и у сну виђела:
Ђе по Сења огњем изгорјело,
А по њега вода однијела,
И по двора Иву однијела.
Теке снила Иваново сеја,
Теке снила на ноге скочила;
Па отиде код брата Ивана,
Па му плачућ сањак казивала.
Кад је Иван сањак саслушао,
Сестри својој Иван говорио:
„Сестро, појди са мном да се виста!
„Лако ти се санку досрећило,
„Што је Сење огањ изгорио,
„И што га је вода однијела —
„То ће наши погинут' Сењани;
„Јер су пошли у Кунар планину,
„Да плијене Мустафине овце;
„Што је полу од нашега двора,
„Однијела вода валовита —
„То ће нама Видо погинути,
„Тамо ће их погубити Турци.“
У ријечи коју говораху,
Ал' завика Видо барјактаре,
Испред двора на авлијеска врата:
„О мој брате Сењанине Иво!
„Ну истрчи пред бијеле дворе,
„Те ме спушти са коња мојега,
„Унеси ме у бијеле дворе.“
Кад то чуо Сењанине Иво,
Он потрча пред бијеле дворе,
Кад ал' ето Видо барјактаре,
Носи десну у лијеву руку,
А лијеву о грлу бијелу.
Иво брату Виду говорио:

„Мили брате Видо барјактаре!
 „Не питам ме боле ли те ране,
 „Већ ми кажи ће су ти дружина?“
 Рањен Видо Иву одгорова:
 „Слушај, брате, право ћу ти казат'!
 „Како ми је са дружином било:
 „Здраво смо ти до Кунара пошли,
 „Ту нађосмо доброга шићара:
 „Пет хиљада коза и оваца,
 „Три хиљаде коња и волова;
 „Чуваху их тридесет чобана,
 „Њих тридесет, а нас тридест друга,
 „Убисмо се огњем из пушака,
 „Ту ми десет погинуло друга,
 „И шићара пуштит' не шћедосмо.
 „Отолен смо шићар подигнули;
 „Кад мишљасмо е већ утекосмо,
 „На велико чудо навријесмо:
 „Удрише ни тридесет турака,
 „Из пријека али без лијека,
 „Ми двадесет, а они тридесет,
 „Убисмо се огњем из пушака,
 „И ту десет изгубих Сењана,
 „Али опет шићар не пуштисмо,
 „Набједосмо шићар низ планину;
 „Кад мишљасмо е већ утекосмо,
 „Још на више чудо навријесмо,
 „На тридесет од горе хајдука,
 „Све хајдука, ка' српскојем!
 „Њих тридесет, а нас десетина,
 „Убисмо се огњем из пушака,
 „Ту изгубих још четири друга,
 „Ал' крвави шићар не пуштисмо.
 „Ето ти га више Сења града,
 „Код њега ти стоје рањеници,
 „Три остати, али не остати,
 „А три неће зоре дочекати.“
 То изуети Видо барјактаре
 То изуети лаку душу пусти.

Из збирке И. Златичанина.

СРПСКЕ НАРОДНЕ ЖЕНСКЕ ПЈЕСМЕ

Из Приморја (Паптровића).

I.

Играло је влашко коло
 и оно нашко,
 У колу је ђевојчица
 вила бијела;

На глави јој три вијенца,
     сунца жаркога ;
 Под грло јој три ђердана
     сва три бисера ;
 Преко паса мала фоша,
     фоша сребрна ;
 На плећи јој три кавада
     свиле бијеле ;
 А у уши двје минђуше
     од сува злата ;
 А у прси мала игла
     ситна биљура ;
 На ноге јој лал пачмаге
     кроја скадарског .

Отуд иде српско момче
     из српске земље ;
 На момче је мор долама
     море до земље ;
 На глави му бео клобук
     од свиле бјеле ;
 Под њиме је вранац коњиц
     рода виленог ;
 На коњицу мало седло
     рога јелена ,

У зуби му златна узда
     рода змијена ;
 О пасу му бригта сабља
     сва гајтана , —
 Све је коло застануло
     на бега гледа .

Па говори српско момче
     из српске земље :

Играј коло наоколо
     не гледај на ме,
 Нисам доша ја овђена
     да коло 'стављам,
 Но да просим ђевојчицу
     виду бијелу,
 На којој су три вијенца
     од сунца жарка,
 А под грлом три ђердана
     сва три бисера,
 Преко паса мала фоша
     фоша сребрна,
 А на плећи три кавада
     од свиле бјеле,
 А у прси златна игла
     ситна биљура,
 А на ноге мал' пачмаге
     кроја скадарског .

Говорила ђевојчица
вила бијела :
Не просе се ђевојчице
у овом колу,
Но се просе ђевојчице
код стара баба ;
Бабо дао, ал' недао —
узећу те ја.

II.

Расла ми је по дневи неранца,
Њивила је Новљанка ђевојка.
Моли Бога Новљанка ђевојка,
Да јој роди жутица неранца,
Моли Бога, и умолила га,
Родила јој три жуте неранце,
Једну је шиљала,
Дужди од Млетака,
Другу је шиљала,
Краљу францускоме,
Трећу је шиљала,
Краљевићу Марку.

Коју је шиљала,
Дужду од Млетака,
Дужде ми ђевојци,
Свиту некројену ;
На то му ђевојка

Мале захвалила,
Мање поклонила,
А мала ти фала,
Дужде од Млетака,
А ја тога добра,
Код мог тајка имам.

Коју је шиљала,
Краљу францускоме,
А краљ му ђевојци
Свиту некројену,
На то му ђевојка,
Мало захвалила,
Мање поклонила :
А мала ти фала,
Од француске краљу,
А ја тога добра,
Код мог тајка имам.

Коју је шиљала,
Краљевићу Марку,
Краљевић ђевојци,
Марко коња даје,
Коња и јунака.
На то му ђевојка,

НАЦИОНАЛНА
МАЛО ЗАХВАЛИЛА
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

Пуно захвалила :
 А пуна ти фала,
 Краљевићу Марко,
 А ти добро знадеш
 Што је за ђевојку.

III.

Играх се златном јабуком,
 Одекочи скоком јабука,
 Удари граду на врата,
 Саломи врата на двоје,
 А кључаницу на троје,
 Просу се бисер по перја,
 Сави се паун од неба,
 А пауница од мора.
 Излазе младе вјерне:
 О пауће, мој мио брате,
 А паунце сестрице,
 Не куп'те бисер по перја,
 Јере смо младе вјерене,
 Па ни се хоће дарова,
 Свакоме свату гримњица,
 Старома свату и двије,
 А барјактару четири,
 Младожењи ђевојка.

NACIONALNA Библиотека Лука Јововић, учитељ.
 BIBLIOTEKA
 CRNE GORE ĐURĐE

Н А Р О Д Н Е З А Г О Н Е Т К Е

Што-год-ми-се што-гоме?

Нити ја, нити ти, нит' га можеш погодити (нити од натре).

Тиги ја, тиги ти, ти га не мџж погодити (тигањ).

Полећеле пирин-гуске, сретеше их царевићи. Куд летите, пирин-гуске? — Куд летимо, да летимо, теби ништа не чинимо (искре и вериге.)

Изиде лика иза боровика и изнесе триста и три ручника (Мјесец и звијезде).

Вит'о меље на врх јеле, нит' му ко дотиче, нит' притиче, но сам се меље на врх јеле (мравињак).

Ој, Гавриле, Гавриле, разви гужве на грле, те ти кликни и покликни, те све мртве подигни (кокот).

Сјекох липу једно љето, сјекох липу друго љето, све је липа једнолика (кад се овце стрижу).

Роди буха меџеда (зрно главицу купуса).

Иде од брда до брда, а све вика: тодора, тодора (чактар).

На глави му шара-вара, на рукама шмиге-миге, на врх репа тандрц (кантар).

Сто кобила пољем трче. једној клинац паде, свака стаде (натра).

Козе ишћерах, кошару помузох (пчеле и кошница).

Бијела њива, црно сјме (писмо).

Имах сина Алексицу, и скројих му аљиницу, триста клина и латицу (пијевац).

Сједи Ђеко на пању, лије сузе низ браду: јаох мени кукавцу, вас свијет нахраних, а себе не могах (воденица).

Ни од педи, ни од чеперка, а сав свијет накрасила (игла).

Зове једноного: ој, двоного! изједе ме четвороного (купус човјек и коза).

Двије пери подупери, и још двије, те четири, пети шести клопатун, седми осми бодамун, а девети вркекељ (ноге, уши, рогови и реп у говечета).

Миш међеда свеза (кључ и ковчег).

Сједи Мара у црну тамбару, очи бечи, а ноге кребечи, и чини: креч (жаба).

Ударих гвозденијем маљем о камени град, искочи ефендија краљ, те ускочи у меки град (огњило, кремен, варница и труд).

Десет брата пољем трче: пет су под пластом, а пет у пољу; они пет под пластом осташе мокри, а они у пољу сухи (прети, кад жена преде).

Родише ћеца оца (пластови и стог).

Пашче лаје у Мелаје, чак се чује у Рожаје (звон).

Бацих штицу у море, штица пусти трагове, а трагови кракове, а кракови лубарде, а лубарде трубарде (тиква).

Скројих брату хаљиницу од сто стриза и латицу (кућа).

Обођанин.

 NACIONALNA
 НАРОДНЕ ПРИЧЕ
 BIBLIOTEKA
 ЦРНЕ ГОРЕ, ДУРД БРАТ?
 CRNOJEVIĆ

Послије неког свршеног рата срету се двојица, рукују се и упитају за мир и здравље.

Послије мале почивке запитаће један од ове двојице: „Аманати! погине ли лани ти, или твој брат?“

Овај се у почетку зачуди таквом питању, па ће му на пошљетку: „Не ја, ваистину, јер да сам јо погинуо, не би ме овђе сад видио.“

Сиго до цара.

Неки сељак пошао у баштину да копа и, по његовој срећи, нађе рукатку с парам. Бојећи се, да његова жена не би казала коме, закопа паре, пође кући и леже у постељу. Жени је то било за чудо; питала га је често пута, но он јој није хтио казати зашто лежи. Пошто прође неколико дана, дозвољава женоу и пришапне јој на уво:

„Ја сам хтио и прије да ти кажем зашто лежим, но видиш, жено, бојим се, да не прокажеш?“

„Ах, боже, рече жена, како можеш бар за мене то промислити.“

„Е, добро. Онда ево да ти кажем: Извади јаје из постеље, које је ставио у скут да се згрије, не били је боље увјерио, па јој рече: „Видиш то јаје, ја сам снιο.“

Послије неколико дана сељака дозове цар, који је чуо да је сељак снιο стотину јаји.

„Је ли истина, рече му цар, да си ти снιο сто и једно јаје?“

„А је ли истина, да си ти чуо, да сам ја снιο сто и једно јаје, или мање?“

„Не, рече цар, ја сам чуо за стотину.“

„Е, онда знај, честити царе, да је свако прида по једно јаје, као и ти што си, а ево како је то било. За тим му приповиједи све по реду.

Кад цар разумје, како је у ствари, рећи ће:

„Заиста имао си разлог. Жена не може сачувати тајну, колико ни сито воду одржати.“

Преварио се.

Пошао неки отац у сусједа, да проси за сина ђевојку.

„Не могу, одврати ђевојчин отац, јер сам чуо, да се ви много крстите. Па знаш, моја је ђевојка још дијете, па богме може из памети изаћи од толико кршћења.

„Бог и душа одврати му ови, тога ти циганлука у нашој кући нема.“

„Зато ти је и не дам, рече му ђевојчин отац; јер: ће се не крсти и Богу не моли, ту ни бирићета нема.“

Зет у тазбину.

Кренуо зет у Тазбину. При кретању савјетоваће га жена: „Знаш, пази кад доћеш у тазбину немој лудовати. Немој да ти се ругају. Прије свега пази, ако тамо стигнеш у јутро, да речеш: добро јутро! Ако буде около подна: помага ви Бог! А у вече: добро вече!

Овај је на савјете мајине жене мало пазио, те ће, кад уљеже у тазбину: Добро јутро и помага ви Бог и добро вече!

Сирота пуница зачудила се је овако чудноватом поздраву, па, не чинећи се вјешта, замоли зета, да сједи на главном мјесто. „Нећу нећу, рече јој зет, јер ми је рекла жена, да не сједим.“

Пасји аманет.

У Ерцеговини, у једном селу, осим једнога православног, живјели су све сами католици, којегга су одвећ мрзјели. Једнога дана договоре се, да му отрују његова пса, којегга је он љубио као својегга сина. Како рекли, тако учињели.

Кад ови виђе, да су му отровали пашче, домисли се, те га закопа у њихово гробље.

Сјутра дан то католици дознаду, па отле сви те код кадије. Пошто кадија ствар разумије, дозове православнога и почне му пријетити...

„Аман, кадија! рече православни, допушти ми најприје, да ти се пожалим: при смрти мој пас оставио је на аманет, да ти се даде једна јаловица; кад је био већ да издише, изговорио је још неколико пута ме... ме... и, сва је прилика, да је стио да изговори: меда, јер имамо једну добру кацу меда.“

„Алаха ми, меда, придода кадија, но донеси дер што прије, па ћемо за све ласно учињети.“

Приближежи: Алија.

НАРОДНЕ ПОСЛОВИЦЕ.

(Скупљене по Црној Гори по азб. реду.)

- Ако немаш крвника, мајка ти га је родила.
 Ако лија чува тор, вуку се радња отвара.
 Ако ти ђаво не може ништа, убача ти шкаљу у опанке.
 Ако немаш кума, да сам ти ја за кума?!
 Ако је ко јачи, Бог је свачи.
 Ако не можеш бити лијеп, колико хоћеш, можеш поштен.
 Ако је пио, није памет попио.
 Ако не могу бити старији, могу млађи.
 Ако те срећа не сретe, нећеш је стићи.
 Ако ти рече и: помага Бог! запиши.
 Ако је хитња мријети, није копати.
 Брзи су волови на туђој земљи.
 Бије змију на њега.
 Боље се је застићети пред кућом, него у кући.
 Бити свагда на свадби, а душа у рају — не може бити.
 Баци псу кост.
 Боље је с поштеним погинути, него са срамотним васкрснути.
 Боље се је преснијетити од рада него од глада.
 Боље попа везати, но за њим натезати.
 Без сјемена се земља не сије.
 Бони се моли, здравом се даје.
 Боље сиротовати, но срамотовати.
 Боље је мудро цинити, но лудо се шалити.
 Боље је ишта, него ништа.
 Боље је и камиљубије, него празна торба.
 Бољи аша, но ско папа.
 Биј зло, да је горе.
 Воца или ће пренути или преврети.
 Биј се, бруко, када имаш с киме.
 Било живота, биће и лијека.
 Боље скола у шаке, но орла под облаке.
 Баци добро и у јаму, неће погинути.
 Бјежи од циганина, да те не испече искра. а од мајстора, да те не удари љуска.
 Будалама се бродови кушају.
 Било му је суђено.
 Бог дијели правду а ашчија (крчмар) чорбу.
 Бијеле руке туђ посао милују.
 Боља је своја врана, него туђ соко.

Прибљежио А. Ј. учитељ.

К Њ И Ж Е В Н О С Т

Ј О В А Н С У Н Д Е Ч И Ћ

српски пјесник

(Приложак биографији и оцјени књижевног рада његовог.)

НАПИСАО Том. А. Братић.

(Свршетак.)

Последњи децениј прве половине овога вијека од особитог је значаја за српску књижевност. У томе су деценију пропјевали српски пјесници: Бранко Радичевић, Љубом. Ненадовић, Петар Прерадовић, Јован Сундечић и Јован Јовановић и они сачињавају оно прво коло српских пјесника, које се отресло сухопарности Мушинског и лажног класицизма, а почели пјевати у духу народа чистим народним језиком.

Наши су пјесници били остављени сами себи, једино народна појевија, могла им је бити руковођом у њиховом пјевању, зато ми и видимо, да су њихове почетне пјесме одјек чисте народне појезије, а особито се ово може рећи за прве пјесме Бранковог Коло, које је Бранко повео на српском Парнасу, њему није могло бити познато као другим српским пјесницима, јер је он био на крајњој тачки оне српске земље, која стоји на мртвој стражи, бранећи се са једне стране од поплаве талијанизма, а са друге хрваштине, зато се он одмах није могао ни ухватити у то Бранково коло. Први угледи њему су били Дубровачки пјесници са Качићем, али понајвише Вук Ст. Караџић, чије су Народне Пјесме достизале и у најкрајњије кутке свих српских земаља.

Сундечић, као прави пјесник са природним даром, није се дуго колебао, који правац да узме у пјевању, јер већ његове прве пјесме и ако имају *par excellence* суштину народне појезије, ипак су надахнуте жицом умјетничком, а за мало, па је само његова појезија имала једини коријен у Вуковијем пјесмама, а све је друго било чисто умјетно. Он је потпуно схватио задаћу модерног пјесника, и одабрао сизже свога пјевања:

„Бог и љубав, слога, цвјеће
И народност драга,
Рујно винце, давор срце
И обрана прага“ . . . . . 11)

То су предмети Сундечићеве појезије. У цигла четири стиха казано лако све, о чему се написало толико хиљада књига; то су предмети класичне

појезије о којима су пјевали: Омир, Виргилије, Хорације и други. У избору предмета своје пјесме он је оријенталан, како међу нашим млађим пјесницима, тако и међу страним, јер докле Сундечић вели за Бога:

„И без њега цијлог часа
Не би могло ништа бити;
Не би било тог украса,
Што-но небо и земљу кити,
Да његова мишца моћна,
Није тако свем помоћна.“ — 12)

дотле су како страни, особито француски пјесници, тако и наши неки задахнути атеизмом. Колико има уплива на појезију признање неке највише силе, најбољи нам је свједок Омирова „Илијада“ и Камоншов спјев: „Os Lusiadas.“ Одузмимо од тих дјела оно, ће се пјева о Богу, односно Боговима и шта ће нам онда остати? Остаће нешто налик на човјечији костур без mesa и одијела — остаће стихови без узвишеног полета мисли и оне класичне љепоте; дакле без онога, што појезију чини појезијом.

Као природна посљедица атеизма, у нашој се појезији појавила „порнографија,“ јер млађи пјесници ни мало не полажу на ријечи Виктора Хиго-а по којима сваки пјесник мора имати: „un but moral devant les yeux.“ Сундечић се о то начело није огријешо, за то су његове пјесме онако добро и примљене, да Х. Баданић вели, да би цијела хрватска књижевност била „непотпуна“ и „окрњена“ када се у њој „не би достојно приказао у избору пјеловити рад Србина Јована Сундечића.“ 13) —

Сундечић није заборавио ни на спољашњу обраду својих пјесама; његов је стих гладак и звучан, јер се он клони утјецања неологизму. Он не кује несмишљене ријечи, да му слик буде што бољи, јер и најуглађенији стих без добре замисли нема литералне вриједности, као што вели италијански пјесник Алфредо Мори:

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE
DURĐEV
Sul' ali d' in pensioe alto concetto!¹⁴

Звучности стиха у Сундечићевим пјесмама доприноси врло много чисто народни језик, и нећемо се огријешити ако речемо, да је свака овећа његова пјесма читава енциклопедија чисто српских народних ријечи, које носе чисто провинциалне карактере. Али за чудо колико ми у Сундечићевој појезији срећемо разних ријечи и израза, ипак је све то на своме мјесту и како вели ческа критика: „у њој нећете срести никаквих неискрених израза, празног летања под облаке, притворне сентименталности, нереалнога романтизма, нездрава јадиковања, које само себе гута и ничему другом од користи није.“ 14) —

Бујност пјесничке душе Јована Сундечића и узвишеност полета његове мисли најбоље се огледа у његовој пјесми „Вршидба.“ Код нас се обично цијени да је Бранков: „Ђачки растанак“ најбоља пјесма у нашој појезији, а мени се чини да Сундечићева „Вршидба“ ни за длаку не одмиче од „Ђачког растанка,“ јер ако у „Ђачком растанку“ претеже лирски елемент, дотле у „Вршидби“ блиста дидактика. Бранко је весељак, те би он уз чашицу шампањца соколио нас на игру и играјући споми нао стар

12) Ibidem, стр. 64. („Побуда к молитви“).

13) Jov. Sundečić: „Izabrane pjesme,“ uvodom i bilješakama propraatio Hugo Badalić. Izdanje „Matice Hrvatske. Стр. V.

14) „Národní Listy“ 1893. др. 319.

ерску славу и јунаке, а Сундечић је као онај стари професор, и са хладном озбиљношћу очински нас савјетује:

„У гусле се једино не збија,
Но се небу као оро вија;
Ниске ствари са презрењем пази,
А к' вишима навалито гази“

А кад у томе наиђеш на отпор и облети те пакост љуцка, он ти савјетује јачи отпор:

„Што невоља грози јаче,
Што се већма бједа бачи:
Уман човјек мање плаче,
А за послом бољма кани.
На борипшту ко хитрији,
Залста је и срећнији.“

Сундечић није „enfants gatés,“ него је он јунак, који се бори и онда, када је ланцима стегнут, јер му је девиза:

Кад мужеви у ужима стећу,
Ваља духом да с' навипше пењу“

а:

„Дух савезат ништа кадро није,
Кад га љубав, кад га слава грије.
Но се хитро отискује летом
К оном брду високом и светом,
На које се рајске виле куле,
Да сатиру хуле мисли глупе.“

Када смо послушали његове савјете и свршили свој посао, онда нас тек позива у коло и као момак-головоћа подвикује:

„Скокни коле, коло наше,
У ком браћу слога наше!
Скокни напријед, скокни врло,
Скокни пјевај на све грло! —
Грлом окни — ногом скокни!
Складно сложено — тика така!
Процвала нам срећа свака.“ —

Уз „Вршидбу“ је са свим згодно пристала „Сјетва,“ коју је пјесник прибројио „Вршидби“ после пуних 28 година, па ипак је толико био срећан, да је погодио у исте оне жнице своје лире на које је и „Вршидбу“ исцјевао. Срећан је био — велим, и ради тога, што је доживио да га као старца са бијелим власима, узме млађана муза и вине се с њиме у оне сфере, у које може доћи само душа млађана пјесника.

Опће је мишљење да је „Вршидба“ најбољи умотвор Сундечића и један од најбољих умотвора у српској литератури, али са тим није казано да је у њега само једина „Сјетва и Вршидба“ на којима би културни историк могао свој поглед уставити, јер у кити Сундечићевих пјесама има их још таквих, које би, све када „Сјетве и Вршидбе“ не би ни било, могао изнијети пјесника на „вис бесмртности“ — Парнас српски и ту га поставити у ред наших најбољих пјесника.

Напријед смо казали, да је Сундечићева „Вршидба“ надахнута дидактиком, а то се може рећи и за већину његових пјесама особито из ранијег доба, али је иза „Вршидбе“ највише има у пјесми: „Нови пакао.“ Неки новији критичари нијесу баш најбољи пријатељи дидактици у појевији, али колико они наводе доказа против дидактике, толико двоструко

може се навести у корист њезину. Ништа тако не упливише на душу човјечију као пјесма, а када нас та пјесма учи, онда њезини акорди непрестано се чују у души нашој, када смо на раскрсници добра и зла, те нас управо силом туркају на пут добра, напомињући нам при том хрђаве посљедице зла. Томе нам је добар аргуменат: „Нови покао;“ и данас у мојим ушима чују се звуци стихова, које Бранковић у паклу збори:

„Муко над муке:
Косово, раја...
Простите једног
— Живог вам Бога! —
Голем је гријех
Издајства мога“

а голем утисак на душу чини ехо тога Бранковића вапаја:

„Не прашта никад
Косово, раја . . . .
Проклети Вуче,
У овој бједи
Теби се кајат'
Више не вр'једи! . . . .
Мучи се, мучи,
Без конца краја:
Непрашта никад
Косово, раја!“ —

„Нови покао“ је доста налик Бранковом „Путу“ како по веома развијеној фантазији, тако и по метру и обради стиха. Бранков десетерац Сундечић је према томе изостаје иза „Пута“ свој „Нови покао“ у петерцу, а када се тај петерац исправи десетерац онда је и ритам једнак. Осим тога „Нови покао“ не изостаје иза „Пута“ ни у сатири, јер су оштре стрелице које је Купидон поклатио пјеснику „Новог пакла“, а овај их разбацао на поједине личности у паклу; само ми смо немогући да је Сундечић у „Новом паклу“ био срећнији од Бранка у „Путу“, јер докле је овај посљедњи у сатири често пута распушћен и тривијалан, докле се онај први чувао тривијалности и врло је озбиљан!¹⁵⁾ — За Јов. Сундечића један је критичар, а на име Др Љ. Недић, рекао да је слаб лиричар, те га није као лиричара ни споменуо у својим есејима: „Из новије српске лирске“, али ко год суди да Сундечић није лиричар, тај суди а priori, јер је Сундечић лирички пјесник par excellence. Ја не знам куда ће боља лирска пјесма од његових: „Косовских даворија“ или од оне: „Мила си ми,“ ће пјесник онако дивно вели:

Мила си ми? . . . . каква звјезда . . .
Зора . . . . сунце . . . . анђео . . . . вила?
Мимо сваку божју стварцу:
Мила си ми . . . . мила . . . . мила! . . .

Ако је особина лирске појезије вјерно сликање осјећаја срца, пуноћа духа са добрим патосом; ако је особина лирике и то: да они стихови, што стоје на папиру као мртви, у устима нашим или туђим имају ту чаробну моћ, да нас доведу у оне сфере у којима је био и пјесник када их је испјевао и изазову у нама исте осјећаје, које је и пјесник осјећао, онда је заиста и Сундечић лирски пјесник и то фактично бољи, него неки о ко-

15) Бранков је стих далеко бољи и ја Сундечићу морам замјерити зашто је увео овај размјер за онако величанствен предмет.

јима Др. Недић на дуго говори. Недићу су познате биле „Косовске даворије“, познато му је било да су и епске пјесме Сундечићеве проткане лирском жицом, а познате су му биле и многе друге пјесме његове, које су увеле пјесника у коло српских лирничара, као што му је била позната и она дивна пјесми „Нема, нема . . .“, коју је компоновао словенски композитор Фр. Грбић за четири гласа уз пратњу клавира у збирци својих композиција: „Словенска јека“. Све је то Др. Недић врло добро знао, или је требао да зна, као што је знао и оно, да једне пјеснике не треба извињавати са: „chacun a les defauts de ses vertues“ а друге не, али је све то превидио, за то је јавна критика и осудила Др. Љ. Недића као човјека, који није способан за критичара. Да ли је г. Недић промијенио свој докторски шешир, а са њим и своје критичарске назоре, то не знам, јер се сада слабо бави критиком.

Какав је лирски пјесник Јов. Сундечић, најближи нам је свједок његов зборник еротичких пјесама: „Миље и Омиље“, које су штампане 1893 год. До појаве „Миља и Омиља“ ја сам мислио да љубав није кадра умекшати његово старачко срце, па да запјева као Змај:

„Црна ноћи лако ј' теби проћи,
Бела зоро лако ти је доћи,
Лако ј' сунцу просијати гране,
Када не зна шта је миловање.“

То сам мислио и преварио сам се, јер и Сундечић је љубио, љубио онако заносно, као што само пјесник љубити зна. „Миље и Омиље“ је збирка љубавних пјесама по прилици као што је и Петраркина: „Rime“, а и повод им је исти. Петрарка је љубио госпођу Хига де Сад, а Сундечић госпођу неког поморског сакоца, а он је назвао *Невенка*. Први — да би утишао своје љубавне боле често би се повлачио у самоћу у Воклиз и тамо би пјевао своје канцоне, сестине, мадригале и сонете својој *Лаури*; а други је загрејан и опојен љубави свога Миља—Милице, а очаран љепотом Омиља—Невенке сијевао више чисто љубавних пјесама и назвао их „Миље и Омиље“.

Колико се славе Петраркине „Rime“ свакоме је познато ко имало познаје италијанску литературу, а у Сундечића има више пјесама, које би се могле мјерити са Петраркиним. Сундечићев мадригал „Нема, нема“ . . . може се мјерити са најбољим мадригалом што га има у „Rimata“. У томе је мадригалу исказана сва бајност и љепота, што ико може виђети на своме љубљеном предмету: па и још више:

„Нема ока, твога ока,
Жарком сунцу са истока,
Па све паду до запада:
Нема ока, твога ока,
Од запада до истока. —
Нема стаса, твога стаса,
Што је дике, што ли краса,
С крај на он' крај бјелу свјету:
Нема стаса, стаса твога,
Вилен-стаса убавнога. —
Нема душе, душе миле,
Гдје се стичу рајске виле,
Ни на земљи, нит' у небу:
Нема твоје душе миле
У анђела ни у виле. —

Нема ока, нема стаса,
Нема твоје душе краса;
Нема нигђе, нигђе нема:
Ока, стаса, душе твоје,
Што занјеше срце моје.“ — 16)

Сундечић је: poeta natus amoris, као што га је назвала и чешка критика. Његова је љубав жарка, а љубавни утисци трајни, те и у нашој души за дуго остају, читајући његове љубавне пјесме. Ко да не осјети бол и тугу пјесникова срца, кад прочита његову јадиковку:

„Ход’те руже, ходте рузамарини!
Ход’те моји китњаста чемини!
Ход ловоре — и зелени боре!
Ходи дуњо и наранџо с мора!
Ходи јело с високијех гора,
Рјечна струјо — и студена гујо!
Ход’ славују с маслинове гране!
Ходи орле и црни гавране!
Ходи стуго — и моријо куго.
Ход’те и ви шарени лептири!
Ход’те и ви крилати зефири
Ситне челе — и — овчипе бјеле.

Груд рањена бол подноси рађе.

И одушка теке онда нађе:

Кад у тузи — помогу му друзи.“ („Миље и Омиље“ 229.)

Ја признајем, да Сундечић није створен да поведе коло у механи и да нам жице његове лире отварају апетит наравно, него је он јунак који снџјева о Косову:

„Хеј Косово — града свет
Србин тебе сјети,
Зар да крв му не навре
Да те и освети.“

Он Србину довикје:

„Напиј се, напиј Ситнице;
Крви је још у њој,
Коју је некад пролио
Косовски страшни бој!“ —

Душевни бол и туга несрећне Милице — посљедње царице српске, који она осјећа, гледајући како јој на крваво разбојиште одлази војно и браћа, пјесника су дубоко потресли, па их је вјерно насликао у китицама, које почињу са:

„Горким сузам Милица
Своје лице роси,
Па у Кнеза од девет
Једног брата проси...“ 17)

Сундечић је загријан патриотизмом спјевао своје „Косовске даворије,“ а опојен чистом љубави спјевао је највећи зборник љубавних пјесама што га има у српској литератури — „Миље и Омиље“ и са тиме је уведен у коло наших најбољих лирџичара. То му признаје и страна критика, а и ми ако ћемо право судити морамо до тог закључка доћи, да је он лирџичар: *par excellence* међу нашим првим лирџичарима. —

16) „Миље и Омиље“ стр. 31.

17) „Косовске даворије“ I. II. III.

Епска појезија слабо иде од руке ерпским пјесницима, јер наша литература, изузимајући „Смрт Смаил-аге Ченгића,“ мало има епских епједова, кији би одговарали свима правилима епике, а о каквом већем спису не треба ни говорити. Особито је замјерити нашим млађим пјесницима, што се слабо огледају на епизи и чини ми се да су они уобрази, да не могу у тој врсти иојезије ништа врједног створити. И самом пок. Бранку није пошло за руком да крунише своју пјесничку славу каквим овећим епосом, премда му је то била жеља, у којој је и ум'ро; а од других пјесника наших Јован Сундечић се је највише бавио епском појезијом и то са успјехом, а особити је мајстор у пјесничкој приповијести, да му треба пара тражити. Његове су виле музе из пригорских крша, за то он у својим епским пјесмама и пјева дјела тих непобјеђених осветника ерпске слободе. Тако су постале: „Крвава кошуља,“ „Кула Баја Пивљанина,“ „Анђелија Косорића“ и друге, а то су епске пјесме са правим почетком *in medias res*. Свака од тих пјесаме саставља, по свима правилима појетике, умјетнички састављену пјелину, испјевану класичном пластичношћу и објективношћу. —

Јунаци Сундечићевих епских пјесаме нијесу измишљени, него су то јунаци, који су у истини егзистирали и са оштрим јагаганом бранили сваки каменак своје домовине. Девиза је њихова била „amor vincit omnia,“ али не онако, као што се налази у романима Емила Золе, Александра Дима и др., него љубав према својој домовини и раду своме — то су јунаци, који су задахнути узвишеном идеом патриотизма.

Какав је Сундечићев Бајо?

„А ко певна тог јунака:
Види ли се ње фук Дурака?
Ко тог не зна орда сива?
Ко тог не зна људског дива?
Ко ли не зна тога лава?
Ком се свуда ори слава.“

А шта га покреће на борбу?... Је ли пушта слава, или егоизам?... Није!.. Слава је логична посљедица дјела јунака Сундечићевих, а егоизам је далеко од њих. Њих покреће идеја узвишенија, него што је водила јунаке Омирове Илијаде на Троју-идеја хуманитарности:

„Бајо чује, Бајо гледа
Своје браће триста бједа.
Слуша лелек, муке види,
Па се чисто себе стиди.
Лавско срце лава дражи,
Окршаја да потражи,
Да с обиде с тигровима,
Мимо звјерад звјеровима.“

Хуманитарност је спојена са оном идеом која је јунаке Тасовог „Ослобођеног Јерусалима,“ водила на далеки исток да се боре и гину:

„Чак побожни осјећаји
Рагрјеваху срце Баји;
Јунак исто пламти жаром
За огњиштем и олтаром:
Кад би за дом живот дао,
И за крет би исто пао“.... —

Сундечићеве су јунакиње људи најчвршћег карактера и једва по именима познајемо да су жене. Његова Милка у „Крвавој кошуљи“ кипти осветом,

а „Анђелија Косорића“ као Муције Спевола убија пашу под шатором и са презиром гледајући на његову лешину говори :

„Сад брђанку грли, љуби,
Црн шејтане, смрадно псето!
Љуби грли крволоче,
Ког ти драго — нећеш мене!
Присојкиње страшне гује
Влахиње су уврјеђене.“ —

Колико је мајстор у сликању карактера осветом загријана јунакиња, толико је опет њежан у сликању љубавних епизода. Љубавни бол Бајове Милке, за погинулим Бајом дира нам срце баш онако, као у Таса очајање Армидино за Риналдом. Да би оправдао оно силно очајање несретне Милке, пјесник није могао одољети а да неувзвикне:

„Вај на какву жртву неће
Себе прен'јет љубав права,
Кад је огањ благородних
Осјећаја загријава?!...“

Ово је уметак, који у епској пјесми по правилу не смије бити, јер се сјећам, да је Људ. Штур приговарао пок. Бранку, што је ставио увод и уметке у „Гојка.“

И у Сундечића има уметака, а особито у „Књаз Данило“ и „Петровдан на Цетињу“ и управо усред лирских уметака у овим пјесмама човјек се нађе у неприлици, у коју категорију да их стави, али ја ипак за те уметке не могу се пожалити на пјесника једно ради тога, што мени пјесма са тим уметцима изгледа као тканица, проткана жицама чистог злата; а друго, што сам пјесник није те уметке могао избјећи. Он је био у страсном заносу свог пјесничког варања и не хати хартију, готово да речем, бесвјесно биљежио, што му је у том заносу на ум дошло. „Дон Хуан“ је најславнији епос XIX. вијека и у њему су двије трећине уметци, а тек једна трећина ако се бави главним јунаком, а сам пјесник тога дјела Лорд Бајрон вели: „ја никад не знам унапријед о чему ћу писати, а то и јест, по моме мишљењу *права поезија*. Писци морају знати само главну цијељ писања, али што се тиче самога текста и објашњења, ја на примјер, никад не знам, која ће ријеч доћи за већ написаном рјечју.“¹⁸⁾ Пот оме ниједном пјеснику не треба замјерити, јер су ти уметци морали бити онако, као што је морала бити и пјесма. —

Да би нам потпунија била слика епске појезије Јована Сундечића, морамо навести какав је он у сликању пејзажа, у којима се збивају догађаји његових пјесама, и природних појава, које тим догађајима давају хармоничну складност.

Сундечићу је ишло од руке сликање са сликарском кичицом, а то је опет поезија, али када му није била судбина да постане сликар са бојама, то је он мјесто кичице узео перо, а мјесто боја — стихове и насликао нам је оно што је хтјео. Погледајмо на пр. Бајову кулу, онаку, као што нам је пјесник слика:

„Стрше одмах изнад мора
Рушевине стара двора,
* * * * *
Те зидиве црне, тавне,

18) Бајрон: „Don Juan“ пјесма IX. сх. XLI.

Та гробља да нема, сузе бих пролив'о;
 А овако пјевам, смијем се и шалпм,
 На том циглом дару, Богу благодарим.“ — 21)

Нијесу ли ови стихови пуни онога суморног екептицизма, са којим је богат Бајрон и наш пок. Ђура Јакшић, па ипак ја не бих никад пристао да је Ненадовић песимиста, јер је начелу песимизма противан начин живљења самог пјесника — Ненадовића, а не вјерујем да ће икакав критичар моћи извести правилан закључак, да је он песимистички осјећао. У осталом да сам ја могао наћи стварног песимизма у Сундечићевој појезији, не би ми ни стало било доказивати да је она чиста од тога, јер код свих пјесника од најстаријег па до најновијег доба има понешто, што би се дало изврнути на песимизам, па ипак то не уништава њихову пјесничку славу, а јамачно ни Сундечић не би био изнимка од тога. Нико не може вазда бити једнако расположен да пјева или кука; и највећи песимиста спусти ће бар некад у своме животу црне наочаре и свијет ће имати и за њега бар какву год *чар*; а ономе, који је најзадовољнији и најсрећнији, биће момената у животу, па ће му све изгледати *ништа*. Кад нам пјесник, код себе или код другога, престава те моменталне осјећаје у стиховима, мислим да то не треба узети као готов аргуменат, јер и осим стихова треба се осврнути и на живот дотичног пјесника.

Јам satis est! Опјену поезије Јована Сундечића завршујем са ријечима чувеног италијског књижевника Дом. Тамполи-а: „La poesia del Sundečić unisce in se la bellezza greca e la gagliardia Foscoliana,“ т. ј. „Поезија Сундечићева спаја у себи љепоту грчку са крјепчином Фосколовом,“ а да бих одбио сваки приговор субјективног суђења, морам напоменути, да и код Сундечића, као и код других пјесника, има пјесама доста слабих, које име „пјесме“ носе само по скованом стиху, али судећи по утиску какав су на мене учиниле већина његових пјесама и клањајући се суду првих ауктора, морао сам њихову осуду, односно суд петтирати не осврћући се на онај мали број хрђавих пјесама.

CRNOJEVIĆ

21) „Књиге Љубомира П. Ненадовића“ I. изд., књ. VII., стр. 121.

СРПСКА КЊИЖЕВНА ЗАДРУГА

Својим задругарима, прешилашницима и пријатељима

Прошло је пола године, како је управа Српске Књижевне Задруге предала задругарима пето коло књига, које је због лијепог одзива њихова и веће и пуније него и једно раније. За то вријеме задругари су се и сами могли увјерити о томе, колико су била оправдана њихова очекивања, када су се уписали за то коло, те да према томе одлуче и о томе, ваља ли им се одазвати и на даље управину позиву. Увјерена да ће одзив народни за шесто коло бити још и већи и да ће задругарима опет бити мило да књиге приме раније, управа је похитала и с избором и са штампањем дјела за то коло, те мисли задругарима око Митрова дана предати ова дјела:

Живот архимандриша Герасима Зелића, у редакцији Пере П. Ђорђевића;

Босанчице, крашке приче из Сарајева, испричао Мита Живковић (већ штампано);

Горски цар, роман, написао Светолик П. Ранковић (већ штампано);

Бијесни Роландо, витешки еп, написао Лодовико Ариосто, преијевао Драгиша Станојевић (већ штампано);

Завјеш, драмат у 4 чина, написао Симо Матавуљ (већ штампано);

Историја Карла XII од Волтера, превео Стојан Новаковић (штампа се); и

Издани и подземне воде, написао др. Светолик Радовановић (са сликама).

Према томе управа одређује уписни рок (који никако неће продужити) до 1. децембра ове године и слободна је замолити све досадашње и нове задругаре да своје улоге одмах и доложе мјесним повјереницима или пошљу непосредно Задрузи, јер од живог уплативања улога и броја задругара зависиће и уредно вршење и напредовање Задругиних послова.

Улози за ово коло били су и до сада:

а) **добротворски**, који се даје свакој ваљда, 150 динара или круна (што се може уплатити и у три уза стопне годишње отплате по 50 динара или круна);

б) **оснивачки**, који се даје само за двадесет узастопних година, 10 динара или круна; и

в) **улагачки**, који се даје докле се желе књиге добити, 6 динара или круна.

Уз то је управа слободна поменути да на стоваришту Задругину има још и ранијих кола, и да задругари и њих могу набавити или преко повјереника или непосредно од Задруге.

Молећи све досадашње задругаре да обнове свој улог и да се заузму да се у Задругу упишу и нови чланови из њихове околине, управа их све моли да у своме личном интересу похитају с уплатом, а повјеренике моли да се одмах прихвате свога посла и управу што чешће извјештавају о успјеху.

У Биограду, 29. јуна 1897 год.

Бр. 29.

Управа Српске Књижевне Задруге

ЧИТУЉА

† Др. ПЕТАР МИЉАНИЋ.

Овогодишњи мали Госпођин-дан не изгледаше као обично весео и драг. Сјета, тешка сјета и сумор читаше се на лицу цетињске интелигенције — знак, да јој се првак-доктор душом бори. Кишица је румињала, али гомила народа вијаше се око његове куће. Четири сата послје подне одзвони, када у пошљедњем вапају измученог боловима доктора тихо брујаше опроштајни глас удвијељеној супрузи: „З Богом, љубо тужна, од сада за навијек! З Богом, дјечице слатка, пошљедње радовање моје!..“

NACIONALNA
BIBLIOTEKA

И тако, црногоски лекари и доктори најјачу крму своју, нестале му узорног његова јунака српског. Овај страни свјетски изображен и васпитан; дугогодишњом праксом и неуморним праћењем савремене медицине потпуни енциклопедиста своје струке; Србин-Херцеговац, срцем и душом ватрено предат општој ствари — покојни Миљанић стече славан глас у нашем народу и на страни: плодови његовог озбиљног строго научног пера кићаху странице српских, руских и њемачких журнала. И наша га „Луча“ броји у најревносније своје сараднике. Њен опстанак живо га занимаше, те често даваше нужне инструкције у правцу и раду.

Истрајна, управ гвоздена воља за рад обратила је на њега издавна особиту наклоност покретача сваког напретка народњег, нашег сретно-владајућег Књаза-Господара, који му пружаше прилику, да с вољом богати свој медицински капитал. Ето због чега ми видимо покојњег доктора, гдје достојанствено врши на страни медицинске мисије. Тај његов корисан рад нашао је опште признање, а морално га крунисаше приличан број наших и иностраних ордева, што његова прса прекриваху. Колико га је народ волио, то се опазило при тужном спроводу,

пред којим иђаше и Његова Свјетлост Њњаз Мирко, Велики Војвода Грахова и Зете.

Мртвачки сандук носашу му његови земљаци, браћа Херцеговци, уз који носаше грађанство више вијенчева од стране покојникових другова и пријатеља, премда свако у ношњи помагаше, да тим одаде пошљедњи дуг моралног признања и поште покојнику.

Особито жалосно бијаше погледати чисто окамењену јадну удовицу, гдје дубоким уздасима, тужним погледима предаје црној земљи свог узор мужа и друга. — Над гробом се дирљивом бесједом опростио с покојником његов земљак, госп. Др. Н. Ковачевић.

У опште-народњем саучешћу за великим губитком; уз сузе жалоснице пријатеља и својте, и уредник овог листа, пун признања на чисто-родитељском опхођењу покојниковом према њему, придружује и своју сузу жалосницу. —

Мир пепелу твоме, незаборављени земљаче трудбениче и лака ти српска земља, коју си вазда заносно љубио!..

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ